

ILM FAN XABARNOMASI

Ilmiy elektron jurnali

UMUMTA'LIM MUASSASALARI O'QUV TARBIYA JARAYONIDA O'QUVCHILARNI RAG'BATLANTIRISH

Abduraxmonov Yodgorbek Abdulaziz o'g'li

Toshkent shahar Shayxontohur tuman

102-sonli kimyo va biologiya fanini chuqurlashtirib

o'qitishga ixtisoslashtirilgan umumta'lim maktabi

O'quv ishlari bo'yicha direktor o'rinbosari

Annotatsiya: Ushbu maqolada umumta'lim muassasalari boshqaruvida o'quv ishlari bo'yicha direktor o'rinbosarlarining eng asosiy vazifalaridan biri bo'lgan o'quv tarbiya jarayoni hamda bunda o'quvchilarni rag'batlantirish usullari keltirib o'tilgan.

Kalit so'zlar: umumta'lim muassasasi, boshqaruv, o'quv jarayoni, rag'batlantirish, jarayon, metod.

Ta'limda rag'batlantirish - bu o'quvchilarning faolliklari va qiziqishlarini oshirish, ularda fanga qiziqishni paydo qilinishi va uni chuqur o'rganishga qaratilgan maqsadli jarayon va usullar majmuasidir. Bu usullar o'quvchilarning motivatsiyasini oshirish, o'zlashtirish va faolliklarini rivojlantirishga yordam beradi.

Quyidagi ta'limda rag'batlantirishda e'tibor berilishi lozim bo'lgan ba'zi muhim jihatlari keltirilgan:

O'quvchining shaxsiy qiziqishi va qobiliyatlar: O'quvchilarning shaxsiy qiziqishlari va qobiliyatlari alohida e'tibor talab qiladi. O'quvchi qiziqtirilgan mavzular, faoliyatlar va dars usullari orqali fanga qiziqishlarini oshirish muhimdir.

Interaktivlik va amaliyotdagi faollik: O'quvchilarning faol qatnashishiga imkon beruvchi interaktiv va amaliy dars usullari o'quvchilarning motivatsiyasini oshirishda katta ahamiyatga ega. Guruh ishlari, muzokaralar, o'yinlar va kooperativ o'rganish jarayonlari bu usullardan ba'zilaridir.

Yangi fikr va g'oyalar: O'quvchilarga ijodiy mashg'ulotlar va yangiliklar taklif etilishi o'quvchilarning qiziqishlarini va faolliklarini oshirish uchun juda samarali bo'ladi. Yangi masalalar, o'quvchilarning o'zlarining fikrlari va tushunchalari ishlab chiqish uchun faolliklarini oshirishga yordam beradi.

Munozara va ijodiy faoliyat: Munozaralar va ijodiy ishlar o'quvchilarning fikrlash va mantiqiy qobiliyatlarini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. O'quvchilar

izohlash, savollarga javob topish va fikr-mulohazalarni tahlil qilish orqali o'rganish jarayonini rivojlantirishlari mumkin.

Tez va effektiv ishtrok: Tez va effektiv o'qitish metodlari o'quvchilarning ilg'orliklarini oshirishda katta ahamiyatga ega. Masalan, o'quvchilar bilan shaxsiy muloqotlar o'rnating,

faolliklarini oshirish va o'rganishga qaratilgan boshqa sohalar orqali ularni rag'batlantirish mumkin.

Ta'limda rag'batlantirish o'quvchilarning ilg'orliklarini oshirish va ularda fanga qiziqish uyg'otishda katta ahamiyatga ega bo'lib, o'quvchilarning motivatsiyasini oshirish va o'zlashtirish uchun ko'plab imkoniyatlar yaratishi isbotlangan.

Rag'batlantirish o'quv jarayonida muhim rol o'ynaydi, chunki u o'quvchilarni yaxshi natijalarga erishishga, xatti-harakatlarini yaxshilashga va ijobiy ko'nikmalarni rivojlantirishga undaydi.

Maktabda o'quvchilarni rag'batlantirish uchun ishlatilishi mumkin bo'lgan turli xil usullari mavjud. Quyida ulardan ba'zilar keltirilgan:

Og'zaki rag'batlantirish: Bu o'quvchilarning yutuqlari uchun minnatdorchilik, maqtoov, tan olish va ma'qullash so'zlarini ifodalashni o'z ichiga oladi. O'qituvchilar o'quvchilarni sinf oldida, shaxsan yoki eslatma yozish orqali rag'batlantirishlari mumkin.

Belgilar bilan taqdirlash: Bu mukofot nishonlari, yulduzlar, muvaffaqiyat sertifikatlari yoki o'quvchining muhim narsaga erishganligini ko'rsatadigan boshqa belgilar bilan ta'minlashni o'z ichiga olishi mumkin.

Vaqt mukofotlari: O'qituvchilar o'quvchilarga topshiriqlarni bajarish uchun qo'shimcha vaqt, faoliyat uchun o'ziga xos huquqlar yoki sevimli mashg'ulotga sarflash uchun qo'shimcha vaqt taklif qilishlari mumkin.

Moliyaviy rag'batlantirish bilan taqdirlash: Bu turli xil mukofotlarni o'z ichiga olishi mumkin, masalan, sovg'a sertifikatlari, kitoblar, o'yinchoqlar yoki o'quvchilarga zarur, foydali bo'lgan boshqa mukofotlar.

Turli qo'shimcha faoliyatlar: Bu o'quvchilarning harakatlari va yutuqlarini mukofotlash uchun maxsus tadbirlar, teatrlar, ekskursiyalar yoki boshqa tadbirlarni tashkil etishda imkoniyat berishni o'z ichiga olishi mumkin.

Rag'batlantirish individual bo'lishi va o'quvchilarning ehtiyojlari va qiziqishlariga moslashtirilishi muhimdir. Bundan tashqari, u adolatli, konstruktiv bo'lishi va o'quvchi shaxsining ijobiy rivojlanishiga hissa qo'shishi kerak.

O'quvchilarning shaxsiyatini shakllantirish va rivojlantirishda nafaqat o'quv, balki hayotiy ko'nikmalarni shakllantirishda ham o'qituvchilar muhim rol o'ynaydi. Shuning uchun ham o'qituvchilar o'z o'quvchilariga namuna bo'lishlari muhim. Bu nima uchun muhimligining bir necha sabablari:

Ilhom va motivatsiya: O'quvchilar ko'pincha o'z ishiga ishtiyoqi baland, yuqori malakali va o'z fanini kreativ yondashib tashkil etadigan o'qituvchilardan ilhomlanadi. Ijodkor va g'ayratli o'qituvchilar o'z o'quvchilarini katta yutuqlarga intilishga ilhomlantirishi mumkin.

Xarakterni modellashtirish: har bir ishida axloqiy tamoyillar, hurmat, bag'rikenglik va mehribonlik ko'rsatadigan o'qituvchilar o'zlarining fe'l-atvori va xatti-harakatlarini shakllantirishda o'quvchilarga namuna bo'lishlari mumkin.

O'qituvchining na'munaviy roli: Qanday qilib o'rganish, muammolarni qanday hal qilish

va qanday qaror qabul qilish haqida o'rnak ko'rsatadigan o'qituvchi o'quvchilarda mustaqillik va o'zini o'zi boshqarishning muhim ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

Qadriyatlarni rivojlantirish: O'qituvchilar o'quvchilarga o'zlarining xatti harakatlarida va boshqalar bilan o'zaro munosabatlarida namuna ko'rsatish orqali muhim qadriyatlarni tushinishlari va qabul qilishlariga yordam berishlari mumkin.

O'qituvchi murabbiy sifatida: Namunali o'qituvchi o'quvchilar uchun nafaqat fanga oid ilmiy-nazariy mavzularda, balki hayotiy qarorlar, kasbiy va shaxsiy o'sish sohalarida ham muhim yo'naltiruvchiga aylanishi mumkin.

Shunday qilib, o'quvchilarga namuna bo'lish o'qituvchilarning muhim rollaridan biridir, chunki ularning xulq-atvori, harakatlari va qadriyatlari o'quvchilarning shaxsini shakllantirish va rivojlantirishga katta ta'sir ko'rsatadi.

Intellektual salohiyatlarni oshirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari, shuningdek, salohiyatlarni tizimli va faol ravishda rivojlantirishning usullari haqida bir qancha ma'lumotlar keltirilgan. Bu usullar pedagoglik, ta'lim, va tadqiqotning turli sohalarini o'z ichiga oladi.

Quyida bu xususiyatlarning bazi asosiy ko'rinishlarini aks ettiramiz:

Differensiyal ravishda o'qitish: Har bir o'quvchi uning shaxsiy xususiyatlari, imkoniyatlari, qobiliyatlari va talablari bo'yicha o'qish huquqiga ega. O'quvchilarga individual yondashuv, yordam va munosabat asosida tashkil qilingan darsni tashkil etilishini talab qiladi.

Tadqiqot va amaliyotlar: O'quvchilarning salohiyatlarni rivojlantirishda amaliy topshiriqlar, masalalar va vazifalar yordamida ta'limni tashkil etish, ularni fanga oid nazariy ma'lumotlarni o'zlashtirish va amaliyot bilan bog'lay olishlariga imkoniyatlar yaratish.

Ta'limning ilmiy-asosiy qoidalari: Bunda pedagogik, psixologik va didaktik asoslarini inobatga olish. Masalan,

- osonda qiyinlikka tamoyili,
- nazariy bilimlarni yetarlicha berilishi,
- nazariyani amaliyot bilan bog'lash,
- tanqidiy (kritik) fikrlash uchun imkoniyatlar taqdim etish,

Motivatsiya: O'quvchilarning fanni o'zlashtirishlari va ularning ilmiy-amaliy qobiliyatlarini rivojlantirishda katta ahamiyatga ega bo'lgan motivatsiyani oshirishga qaratilgan faoliyat. Bunda, turli shakldagi topshiriqlar yordamida o'quvchilarni fanga qiziqishlarini oshirish va ularda bilimlarini rivojlantirishga qaratilgan jarayonni tashkil etishga qaratiladi.

Refleksiya va muhokama: O'quvchilarning o'zlashtirish darajalarini hisobga oladigan va ularni baholash faoliyati. Bu jarayonda o'quvchilarni mustaqil fikrlashlari, kirishuvchanliklari, ijodiy fikrlashlari, tahlil qila olishlari kabi ko'nikmalarni rivojlantirishga qaratiladi.

Hamkorlik va ko'mak: Pedagogik psixologik tajribalarga ega bo'lgan o'qituvchilar va murabbiylar o'quvchilarga intellektual salohiyatlarni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydilar. Bu o'quvchilar bilan samarali munosabatni ta'minlash, ularni qo'llab-quvvatlash va mustaqil

rivojlanishlarini rag'batlantirishga xizmat qiladi.

Intellektual salohiyatlarni rivojlantirish pedagogik-psixologik xususiyatlari, o'quvchilarning bilim olish va rivojlanish darajalari, hamkorlik masalalari, intizom kabi muhim elementlar asosida amalga oshirilishi kerak. Bu o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishlari, fanga oid bilimlarni o'zlashtirishlari va jamiyatga foydali kadr

bo'lishlari uchun juda muhimdir.

Yuqoridagi mavzu yuzasidan tadqiqotlar asosida bir qancha olimlar o'z fikr mulohazalarini quyidagi kitoblarda ta'kidlab o'tishgan.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Pedagogika tarixi. A. Zunnunov, M.Xayrullayev va boshqalar. T.: Sharq, 2000, 175 b.
2. Sh.Po'latov. Ta'lim menejmenti, yoxud ta'lim muassasasini ilmiy-metodik boshqarish strategiyasi. O'quv qo'llanma. T.: "Yosh kuch", 2019, 592 bet
3. R.X.Jo'raev, S.T.Turg'unov. Ta'lim menejmenti. Umumiy o'rta ta'lim muassasalari direktorlari uchun qo'llanma. T.: "Voriz-Nashriyot"-2006, 263 bet.